

**ІННОВАЦІЙНА ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВИКЛАДАЧА – ОСНОВА РОЗВИТКУ
САМООСВІТИ**

У статті розглянуто проблеми інтеграції навчання з самоосвітою, інноваційно-професійної діяльності викладачів. Особливу увагу звернено на їх самоосвіту та самовиховання в умовах інноваційно-професійної діяльності. Звернено увагу на процес проходження молодими викладачами професійно-педагогічної адаптації у вищих технічних навчальних закладах, особливо у тих, які не мають відповідної базової педагогічної освіти. Рекомендовано логіко-структурну схему психолого-педагогічної адаптації молодого викладача.

Ключові слова: самоосвіта, самовиховання, професійно-педагогічна адаптація, підготовка, інноваційні освітні процеси.

Постановка проблеми. Сучасна дидактика вважає самоосвіту вищим етапом навчання. Процес підготовки до самоосвіти можна розділити на чотири етапи: адаптація, інтеграція навчання з самоосвітою; різноманітні форми самостійної роботи, пов'язані з творчістю, готовність до інноваційної професійної діяльності.

Метою статті є розгляд проблем інтеграції навчання з самоосвітою, інноваційно-професійної діяльності викладачів.

Постановка проблеми. Якщо перший і третій етапи беруть початок там, де починається будь-яка освіта, то інтеграція навчання з самоосвітою, інноваційна професійна діяльність – друга і четверта стадії розвитку самоосвітнього процесу знаходяться на межі адаптаційної фази і повної самоосвіти. Важливо зазначити, що теорія і дидактична практика дають позитивну відповідь на питання, чи можлива така інтеграція навчання з самоосвітою. Якщо виходити з теорії, то в ній звертається увага на необхідності врахування трьох основних функцій особистості того, хто навчається: пізнання світу і самого себе; переживання світу та існуючих в ньому цінностей; а також зміна світу. Проблема розвитку цих трьох типово людських функцій займається теорія багатостороннього навчання.

Про методи самоосвіти написано достатньо. Різні автори, в основному, єдині в питаннях методології. З інших питань мають спостерігатися розбіжності.

Процесу самоосвіти або самовиховання намагались надати більш систематичну структуру, виділяючи в ньому певні елементи і встановлюючи зв'язки між ними. Вміння самостійно вчитися – це лише одна сторона процесу самоосвіти. Поряд з нею важливою стороною є бажання працювати над собою. Стосовно самоосвіти автори висловлюються по-різному, але згрупувавши їх можна виділити наступні її елементи:

- визначення мети, зразка або ідеалу та порівняння його з власними можливостями;
- розгляд умов, необхідних для досягнення мети;
- прийняття рішення про вибір шляху діяльності;
- реалізація поставлених задач самоосвіти;
- самоаналіз і оцінка власних успіхів і недоліків в досягненні мети;
- формування висновків про напрямок подальшої діяльності з самоосвіти.

При цьому потрібно визначитись, наскільки важлива індивідуальна самоосвіта, чи варто більшу увагу звертати на участь в груповій освіті. Як в першому, так і в другому випадках має місце багатосторонній розвиток людини в процесі самоосвіти.

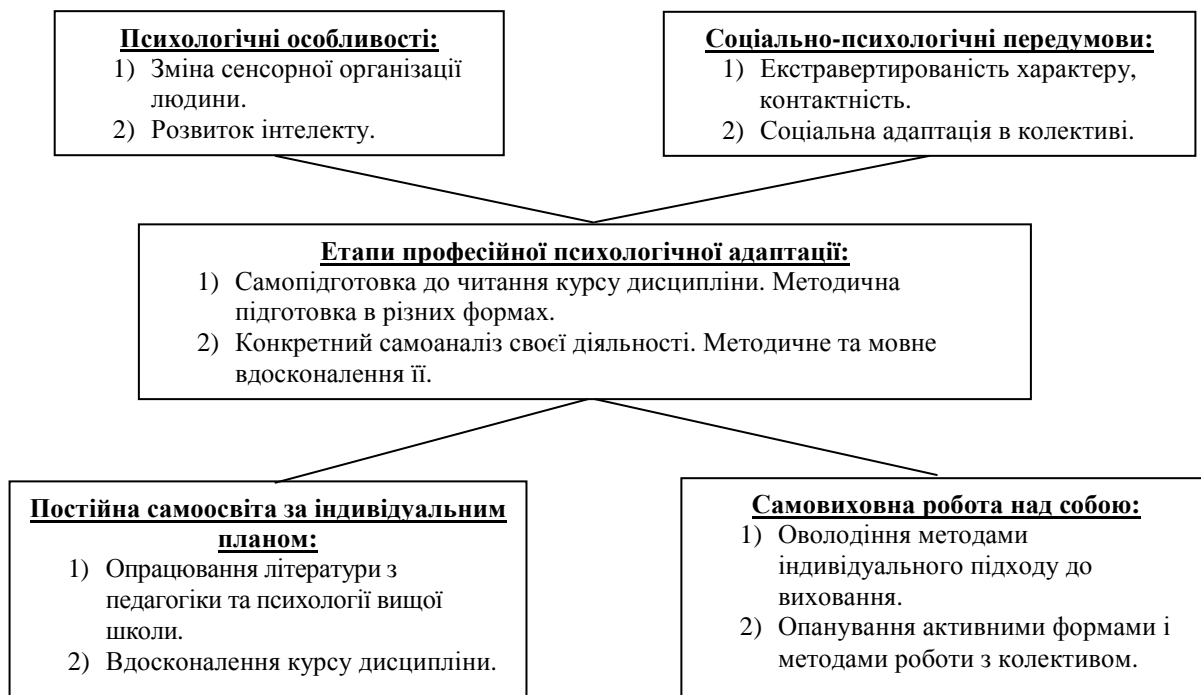
Кожна особистість має суто індивідуальні властивості пізнавати, тобто накопичувати факти різної значимості. Звідси однакових знань, як і однакових людей, не буває. "Технологія" накопичення фактів, тобто набуття знань – це навчальний процес у вищому навчальному закладі. Тому накопичення фактів, а отже, і набуття знань особистістю, і відповідно, підвищення інтелектуального рівня проходить у вищій школі поетапно.

Дуже важливо для викладача пройти також професійно-педагогічну адаптацію. У вищих технічних навчальних закладах молоді викладачі, не маючи достатньої базової педагогічної освіти, досить часто відчувають певні труднощі в адаптації до нового виду діяльності. Як показують спостереження, період психолого-педагогічної адаптації цієї категорії викладачів триває від одного до трьох років і, на жаль, не у всіх випадках закінчується оволодінням педагогічною кваліфікацією. Цей термін, в більшості випадків, скорочується завдяки підвищенню ними своєї кваліфікації з педагогіки та психології в центрі педагогічної майстерності, як це відбувається в нашому університеті. Між тим, система адаптаційних засобів для них не існує. Незважаючи на їх зрілість, самоосвіта та самовиховання не мають певної системності.

Дослідження показують, що система професійно-педагогічної адаптації, яка б могла стати передумовою допуску викладача до нового виду діяльності, особливо до інноваційної педагогічної, може складатись з наступного:

- теоретичне обґрунтування з психології, педагогіки та методики і продовження у розробці курсу дисциплін, що викладаються;
- вивчення назрілих проблем розвитку педагогічної освіти в умовах інноваційного суспільства;
- вивчення досвіду роботи кращих викладачів і, паралельно з першим читанням дисципліни, самоаналіз своїх досягнень і недоліків.

Розглядаючи все це з позицій психології, педагогіки та методики, викладач зобов'язаний вміло орієнтуватися на потребу у дальшому самовихованні. Системний підхід до такого явища, як "психолого-педагогічна адаптація викладача-новачка", можна порекомендувати здійснювати у вигляді наступної логіко-структурної схеми, яка охоплює в комплексі всі складові адаптації.

На нашу думку, потрібний комплекс методик самоосвіти та рекомендацій щодо самовиховання.

Дуже важливою є професійно-педагогічна підготовка викладача в умовах розвитку інноваційних процесів у вищій школі. Будь-яка інновація покликана забезпечити ефективність освітнього процесу.

Інноваційна діяльність є діяльністю усіх учасників інноваційного процесу як єдиної колективної системи отримання, накопичення і використання нових знань, а також застосування нових технологій, заснованих на таких знаннях. Така система докорінно змінює відносини "викладач-студент", перетворюючи їх у партнерів, які відповідають за результат своєї праці [1].

Таким чином, викладачу повинні бути притаманні закономірності особистого росту, щоб передавати свої знання через призму власного досвіду в умовах максимальної реалізації свого творчого потенціалу.

Іншими словами, кожному викладачу технічних навчальних закладів повинна бути притаманна така важлива професійна якість, як соціальна і професійна мобільність. Це якість особистості, що полягає в умінні швидко перебудуватися, адаптуватися в умовах діяльності, які змінюються, знаходити оптимальні рішення в екстремальних умовах.

Усе це приводить до того, що інженеру-педагогу в реальних умовах організації та проведення сучасного навчального процесу треба постійно оволодівати новими навчальними дисциплінами, самостійно розробляти навчально-програмну документацію і водночас бути в курсі науково-технічного прогресу галузі, володіти інноваційними навчальними технологіями. А це можливо досягнути при організації та проведенні самостійної роботи з студентами та покращенням самоосвіти.

Важливо також звернути особливу увагу на методичну діяльність, яка має такі компоненти: конструювання змісту освіти, розробку технології професійного навчання і дидактичне (методичне) забезпечення навчального процесу.

Відповідно до складових професійно-педагогічної мобільності інженера-педагога можна структуру навчальної діяльності викладача технічного навчального закладу в умовах інноваційного освітнього простору згрупувати в шість основних умінь, які визначають зміст проведення навчального процесу.

Серед основних хотілося б виділити наступні: уміння володіти методикою проведення всіх видів занять, в тому числі проведення самостійної роботи зі студентами; уміння використовувати у своїй діяльності знання з галузевої техніки і технологій, економіки, безпеки життєдіяльності, екології. Водночас педагог повинен володіти понятійним апаратом як техніко-технологічних, так і психолого-педагогічних дисциплін. У процесі своєї професійно-педагогічної діяльності він повинен постійно використовувати математичний апарат і комп'ютерну техніку.

Розглядаючи питання розвитку інноваційних освітніх процесів, активно використовують термін "інноваційне навчання". Йдеться про навчання, яке ґрунтується на оригінальних методичних засадах розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості [2: 203].

На наш погляд, для оптимізації розвитку інноваційних процесів необхідно створити модель інноваційного навчання в руслі гуманізації вищої освіти з урахуванням компетентнісного підходу. І тут велике значення має самоосвіта викладача, здатність до сприйняття нового.

Система підвищення кваліфікації викладачів має будуватися на основі принципів гнучкості, варіативності, багаторівневості, додатковості, маневреності професійних освітніх програм.

Потребує також якісної зміни психолого-педагогічна підготовка викладача вищої школи, особливо це стосується молодих викладачів. Викладач має володіти педагогічною культурою, уявляти взаємозв'язок закономірностей пізнання та педагогічної діяльності, адекватно сприймати зміни у професійній діяльності.

Таким чином для саморозвитку викладача необхідно кожній людині спробувати розвинути в собі здібність до самоусвідомлення, самовіддачі, самосприйняття та самореалізації. Це буде шлях до себе, до своїх студентів, слухачів та й до кращого майбутнього. На шляху усвідомлення власної індивідуальності та самоактуалізації потрібні від кожного викладача певні зусилля, настирливість, терпіння. Але за це кожен буде винагороджений задоволенням бути здоровою, повноцінною, активною, творчою, оптимістичною особистістю, яка так конче зараз потрібна.

Дуже важливим аспектом при викладанні дисциплін у вищій школі є необхідність розробки та впровадження в навчальний процес активних методів навчання. Нині вища школа перебуває на шляху об'єднання нових і традиційних методів активного навчання. Серед традиційних методів актуальним залишається проблема навчання з використанням комп'ютерних технологій.

Інновації у галузі активних методів навчання пов'язані зі створенням нових інформаційних технологій, таких як дистанційне комп'ютерне навчання. В університеті при переведенні студентів заочної форми на кредитно-трансферну систему передбачається дистанційна форма подачі самостійних робіт, виконання ними 1-2 модульних контрольних робіт під час сесії та оцінювання набутих знань та вмінь студентів аналогічно стаціонарній формі навчання. Тому викладачами розроблено навчально-методичні комплекси дистанційного курсу з багатьох дисциплін робочого навчального плану.

Важливу роль тут відіграє професійна компетентність та педагогічна майстерність викладача, від якого вимагається глибока аналітико-логічна робота над змістовним наповненням предмета структурування його як системи. При модульній організації опанування навчальної дисципліни є можливість викладачеві виділити провідні ідеї професійної діяльності, на розкриття і засвоєння яких спрямований кожний модуль, а також чітко визначити обсяги проведеної студентом самостійної роботи.

Досвід роботи за Європейською кредитно-трансферною системою свідчить про її ефективність, дає перспективу на майбутнє. Вона позитивно впливає на ефективність праці як студента, так і викладача; сприяє підвищенню рівня вищої освіти, спонукає студента до самостійного пошуку нових знань, сприяє їх ініціативності, вмінню вирішувати нестандартні задачі, планувати і прогнозувати результати своєї самоосвітньої діяльності.

Дуже важливим у цій системі навчання є пошук засобів підвищення результативності викладача як особистості. При цьому необхідно вишукувати психологічні фактори, серед яких найбільше типовими для успішних людей є позитивне мислення та оптимізм.

Висновки. Все це вимагає від викладача надавати студенту реальну можливість інтелектуальної ініціативи у навчанні, перетворення його на суб'єктне навчання, який вміє та прагне самостійно здобувати знання, критично мислити й аналізувати проблеми, які виникають, має здатність до генерації нових ідей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Навроцький О. І. Вища школа України в умовах трансформації суспільства : [монографія] / О. І. Навроцький. – Х. : Основа, 2000. – 240 с.
2. Кремень В. Г. Освіта і наука України : шлях модернізації (факти, роздуми, перспективи) / В. Г. Кремень. – К. : Грамота, 2003. – 216 с.
3. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб.] / [Курлянд З. Н., Хмельюк Р. І., Семенова А. В. та ін. ; за ред. З. Н. Курлянд]. – [3-тє вид., перероб. і доп.]. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
4. Бірюкова О. М. Про підготовку мобільного інженера-педагога / [Бірюкова О. М., Тарасюк А. П., Шматков С. В.] // Професійна освіта : теорія і практика. – Харків : Науково-методичний центр профтехосвіти, 1999. – №2 (10). – 99 с.

REFERENCES (TRANSLATED&TRANSLITERATED)

1. Navrotsky O. I. Vyshcha shkola Ukrainy v umovakh transformatsiyi suspilstva [High Ukrainian School in Terms of the Society's Transformation] : [monografiia]. – KH. : Osnova, 2000. – 240 s.
2. Kremen V. G. Osvita i nauka Ukrainy : shlyakh modernizatsiyi (fakty, rozdumy, perspektyvy) [Education and Science : the Modernization Way (Facts, considerations, Perspectives)] / V. G. Kremen. – K. : Gramota, 2003. – 216 s.
3. Pedagogika vyshchoyi shkoly [Pedagogy of Higher School] : [navch. posib.] / Kurliyand Z. N., Hmelyuk R. I., Semenova A. V. ta in. ; za red. Z. N. Kurliyand]. – [3-te vyd., pererob. i dop.]. – K. : Znannya, 2007. – 495 s.
4. Biryukova O. M. Pro pidgotovku mobilnogo inzhenera-pedagoga [On the Young Engineer's Preparation] / [Biryukova O. M., Tarasyuk A. P., Shmatkov S. V.] // Profesiyna osvita : teoriya i praktyka [Professional Education : Theory and Practice]. – Kharkiv : Naukovo-metodychnyy tsentr proftekhosvity, 1999, №2 (10).

Матеріал надійшов до редакції 20.03. 2014 р.

Сверίδα Б. В., Антонюк В. М. Инновационная профессиональная деятельность преподавателя – основа развития самообразования.

В статье раскрыты проблемы интеграции обучения с самообразованием, инновационно-профессиональной деятельности учителей. Особенное внимание обращается на их самообразование и самовоспитание в условиях инновационно-профессиональной деятельности. Внимание обращается на процесс прохождения молодыми преподавателями профессиональной-педагогической адаптации в высших технических учебных заведениях, особенно в тех, которые не имеют соответственного базового педагогического образования. Рекомендована логико-структурная схема психолого-педагогической адаптации молодого преподавателя.

Ключевые слова: самообразование, самовоспитание, профессионально-педагогическая адаптация, подготовка, инновационно-образовательные процессы.

Sveryda B. V., Antonyuk V. M. The Teacher's Innovative Professional Activity – the Basis of the Self-Educational Development.

The article deals with the problems of integrating learning with self-education, teachers' innovative and professional activity. The particular attention is paid to their self-education and self-upbringing in the terms of innovation and professional activity. The attention is paid to the process of passing young teachers of vocational and educational adaptation in higher technical educational establishments, especially for those who do not have proper basic pedagogical education. The logical framework of young teachers' psycho-pedagogical adaptation is recommended.

Keywords: self-education, self-upbringing, vocational and educational adaptation, training, innovative educational processes.